

כך, ורק משום סברת 'מה נפשך' כתב הר"ן לחייבו, שאם האמת שניסך לע"ז – הרי הוא מזיק את היין, כדין מנסך יין של חברו לע"ז, ואם באמת לא היה כאן ניסוך, ודאי יש כאן הזק גמור ליין, שהרי עתה הנכרי לוקח את היין, וחייב מטעם לוקח או מטעם מזיק.

וטעם הדבר שאין לחייב מצד עצם האיסור – ספק שהטיל על היין – כטעם הנ"ל, שהחזיב להחמיר בספק הוא נידון כאיסור צדדי ולא איסור שבגוף החפץ [ואף אם נאמר שספיקא לחומרא מדאורייתא, הלא אם לאמיתו של דבר לא ניסך, ועבר זה ונהנה ממנו – אין כאן איסור הנאה מיין נסך, אלא שעבר על חיוב החמרה בספקות] (עפ"י שערי ישר א, ט י. ע"ש שהאריך בכללות הענין. [יצויין שנפלה טעות בהעתקת דברי הר"ן בשער"י, ולפי המועתק שם אין כ"כ מובן לדבריו]).

א. יש להעיר שלפי מה שכתב שחייב ממה נפשך, אם כ'מזיק' אם כ'לוקח', נראה שאם יאמר הנכרי שאינו חפץ ביין ומשאירו ביד הבעלים, ייפטר מדינא, כי שמה האמת היא שלא ניסכו ואין כאן נזק. ומה שכתבו התוס' 'ירצה להיפטר' – לאו דוקא, אלא פטור מצד הדין. וצ"ע.

ועוד, לפי הצד שלא ניסך לע"ז והרי הוא כלוקח, לא יתחייב לשלם לו אלא כדמי יין האסור בשתיה לבעליו, שהרי נגע בו העכו"ם ואסור בשתיה משום בנותיהן. ועוד קשה, הלא כיון שסוף סוף חכמים אסרו בהנאה, גם לפי האמת שלא ניסך, אם כן כיצד מקבל זה דמים, הרי הוא כמוכר איסורי הנאה.

ולולא דבריו היה נראה שלא מדין 'לוקח' אטו עלה, וכן בר"ן אין זכר לזה. אלא גם לפי הצד שלא היה כאן ניסוך לע"ז מ"מ הוא 'מזיק' במה שגרם לאסור היין משום חשש ניסוך. ולפי"ז היא מוכח מהר"ן להפך ממה שכתב, שגם באוסר מצד הספק – הרי הוא מזיק גמור [ושיטת הר"ן (בקדושין לט. וכן נראה מדבריו שם ה:)] סוד"א אסור מהתורה. ואפשר שאף לפי הסוברים שהוא מדרבנן, מ"מ מדרבנן דנים את הדבר כפי הצד האסור, והרי זה כאיסור בעצם]. ומה שכתב הר"ן סברת ממה נפשך, לרווחא דמילתא הוא, כלומר אם באמת לא היה כאן ניסוך לע"ז, אין שום חשש ליטול דמים, ואם היה כאן ניסוך, הרי הוא כמזיק ממש.

ב. בעיקר דברי הר"ן כאן שמשום בנותיהם לא נאסר אלא בשתיה, הדבר שנוי במחלוקת הראשונים, ויש סוברים שאף בהנאה אסור משום הרחקה מבנותיהם ולא [רק] מחשש ניסוך (ערמב"ן לעיל לו:). וע' בר"ן לעיל (ט: בדפי הרי"ף) שבעצם אין חשש ניסוך בסתם יינם, אלא משום בנותיהם אסרו, רק כדי שלא לחלק בין יין שנתנסך ודאי לסתם יינם, הטילו איסור הנאה. ולפי דבריו שבכאן צריך לומר שגדר האיסור שנתנו חכמים, לנהוג בו כיון שנתנסך, ואינו איסור מחודש דהרחקה. ונראה לפי"ז שייחשב כאיסור"ה דרבנן שיש לו עיקר מהתורה, ויתכן נפקותא לקידושי אשה ביין של גויים – ע' אה"ע כה, כא.

'עובד כוכבים שנסך יינו של ישראל... רובי יהודה בן בבא ורבי יהודה בן בתירא מתירין... לא כל הימנך שתאסור ייני לאונסי' – לכאורה נראה שלר"י בן בבא ור"י בן בתירא לעולם אין הנכרי יכול לאסור יין של ישראל במגעו ללא רצונו, כי אין ביכלתו לאסור דבר של חברו לאונסו. אבל כתב הרמב"ן שמעולם לא נחלק אדם במגע עכו"ם בכוונה, שגזירת חכמים היא לאסור את היין בהנאה משום בנותיהן, ואין זה שייך לשאלת 'אדם אוסר דבר שאינו שלו', אלא כאן מדובר שניסך והוריק יינו של ישראל ולא נגע בו, באופן זה לא אסרוהו בהנאה משום בנותיהם, אלא משום ניסוך שעשה לע"ז אתה בא לאוסרו עליו – בזה אמרו ריב"ב וריב"ב שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כלל, אפילו ע"י מעשה (שיטה אחרת יש לרא"ה, מוכח בריטב"א).

דף ט

ואי מצדד צדודי – אסיר' – הרמב"ם פרש שאפילו לא הגביה אלא שמוזו את הכלי – אסור אפילו

בהנאה [וכן נפסק בשו"ע (יו"ד קכד, יז). ורש"י וריב"ם בתוס' כתבו שאסור בשתייה]. ואולם יש חולקים וסוברים שלא נאסר אלא בשהגביה הכלי, אבל בהזנתו – מותר אף בשתייה (ראב"ד ורשב"א – הביאם הרמ"א שם. וכתב שבמקום הפסד יש להקל. וע"ע בס"י קכה, ח).

עוד כתבו הפוסקים שבזמן הזה שאינם נוהגים בניסוך, יש להתיר במקום הפסד גם לפי השיטה הראשונה (ע' ט"ז סק"ב).

ואפילו אם הגביה ושכשך, כל שלא נגע – מותר בזמן הזה במקום הפסד (כן כתבו הגרעק"א בחידושו ליו"ד קכד, יז והנודע ביהודה תנינא יו"ד טט-ע, דלא כדעת הג"ר מאיר בשאלתו שם).

(ע"ב) אבל לפותייה, אפילו בשתייה שרי. מאי טעמא? מעשה לבינה קעביד' – וכל שכן שאין העכו"ם אוסר בנגיעה בכלי ללא שכשוך וללא הגבהה, כפי שכתבו הפוסקים (מובאים בהגהת הרמ"א קכד, יח).

זו לשונו ב'דרכי משה' (ומובא בש"ך) שם: 'ולכן אני תמה על קצת המחמירין ומפסידין ממונם של ישראל לאסור יין ע"י שנגע העובד-כוכבים בכלי בלא שום שכשוך. ולכן נראה דאין לחוש כלל'.

'עובד כוכבים שנמצא עומד בצד הבור של יין... אין לו מלוה עליו – מותר' – ואפילו הבור מגולה ועומד בסמוך אליו ממש – לפי שירא לגעת ביין, מפני שידוע שבכך יפסיד ישראל יינו (רא"ש; יו"ד קכה, ב). וכיון שהיין מונח ברשותו של ישראל, ירא העכו"ם ליגע בו [ודומה ליין הנעול במפתח או חתום בחותם, שירא הגוי לזייפן] (תוס' סא. ד"ה המטהר).

והב"ח (קכה, ב ומובא בש"ך סק"ז) כתב שמדובר במקום חשוף לרשות הרבים שישראלים עוברים שם, הא לאו הכי – אינו ירא. (אבל מתוך דברי התוס' מבואר לכאורה שאין מדובר בפתוח לרה"ר דוקא, אעפ"כ מרתת מהישראל שמא ימצאנו נוגע, ואפילו אין הישראל דר באותה חצר שהיין מונח בה, ע"ש. וצ"ע שהב"ח לא העיר מדבריהם כלום).

'התיז את הצרעה בקנה' – הכה בקנה על היין לסלק משם את הצרעה.

'כל שבזב טמא בעובד כוכבים עושה יין נסך' – 'בב"ק י"ז: משה נזקין לזב, ולהכי כתב בשטמ"ק ב"ק י"ח: בשם הר"י מיגאש דכשם שניצוק חיבור ליין נסך, כן הוא חבור לנזקין' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

'בחמתו אין שלא בחמתו לא' – טעם החילוק: אם זרק שלא בחמתו חוששים שמא נגע, ובחמתו אין חוששים. אי נמי: שלא בחמתו נחשבת נגיעה בכוונה על ידי הקנה, הלכך אסור בהנאה. ונראה שאם ננקוט שכחו מותר, אזי אין לאסור אלא בחשש נגיעה. ולפי זה בכלל 'בחמתו' כל סיבה ידועה, שאז אין חוששים שמא נגע ונגיעת חבית אינה אלא כחו ואינה נחשבת נגיעה, ו'שלא בחמתו' היינו בלא סיבה ידועה, שחוששים שמא נגע.

ואם 'כחו' אסור (וכן פסק הרא"ש בס"י טו), על כרחנו לומר ש'בחמתו' גרע מ'מדדו בקנה' כי טרוד הוא בחמתו. ולפי זה בשאר סיבות נחשב כמדדו בקנה ואסור בשתייה, וללא סיבה ידועה – אסור בהנאה (עפ"י חזו"א מז, ט).

דף ס

קת. מה דין היין במקרים דלהלן?

- א. עכו"ם שהוריק יין מכלי שבידו לכלי שביד ישראל.
- ב. ישראל הוריק יין מכלי שבידו לכלי שביד עכו"ם.
- ג. עכו"ם הנושא כלים המכילים יין.
- ד. יין הבא מכח כחו של העכו"ם.
- ה. חבית יין שנסדקה ובא עכו"ם והידקה למנוע יציאת היין.
- ו. עכו"ם שנמצא בגת ויש שם משקה טופח.
- ז. עכו"ם שנמצא עומד בצד בור יין.
- ח. עכו"ם שנפל לבור יין.
- ט. עכו"ם שמדד בור יין בקנה, או התזו את הצרעה בקנה.
- י. זרק חפץ כלשהו על היין.

א. עכו"ם שהוריק יין מכלי שבידו לכלי שביד ישראל, היין המורק אסור בהנאה. ויש אומרים שאינו אסור אלא בשתייה (כדלעיל נח).

א. מה שנשאר בכלי לא נאסר בהנאה (ראשונים עפ"י גמרא להלן).

ב. הוריק עם ישראל ביחד, באופן שכל אחד מהם יכול להרים ולהוריק לבדו, או כשכל אחד מהם אינו יכול לבדו – מותר אף בשתייה (תוס'). ולהלן עב: הורה רבא לשופכי היין שלא יקרב אליהם עכו"ם לסייעם שמא ישכחו ויניחו עליו את הכלי לבדו. וע"ש בתוס' שיש להזהר בדבר אא"כ ישראל אחר מסייע הרבה עמו. ואם היין מקלח בלעדי העכו"ם, רק על ידו מקלח יפה יותר – כתבו התוס' להקל. עע"ש כמה פרטים).

ב. ישראל הוריק יין לכלי שעכו"ם או חזו – היין מותר, ואם הלה צידד את הכלי שבידו – אסור. לפי לשון אחת ברש"י מדובר בכלי מלא, ולכך היין אסור שחוששים שמא נגע. לשון אחרת: אפילו בכלי חסר, נאסר היין בשתייה ע"י קרקוש הכלי. וי"א שאסור אף בהנאה (רא"ש ועוד). וי"א שאין אסור כלל אלא אם הגביהו.

ג. עכו"ם הנושא נוד יין (שצוארו צר והוא או חזו פי הנאד בידו) וישראל מאחוריו משגיח שאינו נוגע בו; מלא – מותר, שאין שם קרקוש. חסר – אסור. רב אשי אמר: אפילו חסר מותר, שאין זו דרך ניסוך. אבל כלי כגון כד פתוח, אם מלא – חוששים שמא נגע ביין תוך כדי נענוע בהליכתו. חסר – מותר, שהרי לא נגע ואין נוח לו בנענוע (רש"י). וי"א דוקא אם לא שכשך. ע' שו"ע קכ"ז, שמא יישפך.

א. הלכה כרב אשי שבנוד לעולם מותר (תוס' וש"פ).

ב. לדעת הרמב"ם (וכ"פ בשו"ע קכ"ז) אם הנוד פתוח, שכשוך הגוי אוסר אפילו אינו מגביה הכלי. ואילו דעת הראב"ד הרשב"א והרא"ש, וכן נקט הרמ"א שם לעיקר [ולכן אין להחמיר במקום פסידא] שללא הגבהה אין נחשב שכשוך.

ד. נגיעה על ידי כח כחו, נחלקו הדעות בדבר. היה מעשה ואסר רבי יעקב מנהר פקוד. נקטו התוס' (ועוד פוסקים) להלכה שכח כחו ככחו דמי. ורשב"ם כתב שבדיעבד יש לסמוך בהפסד מרובה על לשון אחרונה המתירה כח כחו. וכן נחלקו הפוסקים בכח שלישי ורביעי וכו'.

ה. חבית נסדקה לאורכה ובא עכו"ם וחבקה – אסור בשתיה ומותר בהנאה (שהרי זה כנוגע ביין בלא שכשוך. רש"י). נסדקה לרוחב והכביד מלמעלה – מותר אף בשתיה, מעשה לבינה בעלמא הוא שעושה, ואפילו מגע אין כאן. (וכל שכן מגע בחבית ללא לחיצה, אינו אסור. פוסקים).

ו. עכו"ם שנמצא בגת; אם יש שם משקה טופח להטפיה – צריך הדחה וניגוב (ע' להלן עה אופן ה'ניגוב'). ואם אינו טופח להטפיה – די בהדחה בלבד. כתבו התוס' שאנו נוקטים שבכל אופן אין צריך ניגוב אלא הדחה בעלמא.

ז. עכו"ם שנמצא עומד בצד בור יין; אם יש לו זכות ממונית באותו יין (שעשאו ישראל 'אפותיקי' לפרוע חובו. רש"י) – אסור, שאינו חושש מליגע בו. אין לו זכות ביין, אע"פ שיש לו מלוה על ישראל (שמואל) – מותר, שמתירא ליגע בו שלא יפסידנו ויתבענו. מדובר שהבור ברשות ישראל, אבל ברשות הנכרי אסור (עפ"י תוס'. ולפרש"י אפילו נמצא ברשות נכרי, אם הפתח פתוח לרשות הרבים וכד' מותר. ע' ב"ח).

ח. עובד כוכבים שנפל לבור יין ועלה – היין מותר בהנאה (שלא נתכוין ליגע). ולדברי רבי שמעון – אף בשתיה. ופירש רב פפא: דוקא כשעלה מת, אבל עלה חי – אסור אף בהנאה, שהולך ומודה לאליליו ומסתמא נסכו בעלייתו. מסרו בשם רב / זעירי שהלכה כרבי שמעון. אבל הסיקו שאין הלכה כן.

ט. מדדו בקנה, התזו את הצרעה מהיין בקנה; לתנא קמא, היין מותר בהנאה מפני שטרוד במדידה ובהתזה ואין כוונתו לניסוך. (אבל בשתיה אסור, שהרי נתכוין ליגע). לרבי שמעון, מותר אף בשתיה. לדברי רבי נתן (לעיל נו), אסור אף בהנאה. כאמור, מסקנת ההלכה כת"ק.

י. זרק דבר על היין – מותר אפילו בשתיה.

א. לדעת כמה מהראשונים יש לאסור בזריקה ממקום סמוך [שמא יגע], אם לא שזרק בחמתו [שאז מותר לגמרי, שכל כחו שלא ככוונה לא גזרו] (עפ"י רש"י ורשב"ם; או"ז). והתוס' חולקים. ב. גילגל ליינ את החבית, והיה הולך ונוגע בה עד שהגיעה ליינ; לפרש"י ורשב"ם נראה שאם עשה כן בחמתו – אסור בשתיה ומותר בהנאה, ואם שלא בחמתו – אסור אף בהנאה, שהרי נתכוין למגע [ע"י דבר אחר]. והתוס' חולקים וסוברים שאם בחמתו מותר בשתיה, ואם שלא בחמתו – אסור בשתיה ומותר בהנאה.

דף סא

קו. מה דינם של היינות דלהלן?

- א. יין של עובד כוכבים שעשאו ישראל לצורך מכירה לישראל, ועתה הוא מונח ברשות הנכרי.
- ב. יין של ישראל המונח בבית הקנוי או שכור לו, בתוך חצרו של עובד כוכבים.
- ג. יין של ישראל המונח ברחוב, ונמצא עובד כוכבים מסתובב בין החביות.